

**Gymnasium**

**Jaargang 12**

**Nummer 1 (2023)**



(Romeinen in Friesland, Schoolplaatdetail)

**In dit nummer:**

|                                |           |
|--------------------------------|-----------|
| <b>Inleiding</b>               | <b>2</b>  |
| <b>Docent en gymnasium</b>     | <b>3</b>  |
| <b>Recensie Heroes</b>         | <b>4</b>  |
| <b>Augustus en Mussolini</b>   | <b>5</b>  |
| <b>Sybillen</b>                | <b>6</b>  |
| <b>Fries Museum en Tresoar</b> | <b>8</b>  |
| <b>Kalender</b>                | <b>10</b> |

## Inleiding

Viva 1 jaargang 12 (23)

### *Inleiding Viva Vox 1 – 2022-2023*

Na een welverdiende vakantie is voor leerlingen en docenten het nieuwe jaar direct weer in volle vaart losgebarsten. Bovenbouwleerlingen begonnen met hun tweede toetsweek, de onderbouw ging op excursie naar het Drents Museum (klas 2) en het Fries Museum (klas 3) en iedereen was druk met de voorbereiding van de Open Dag. Wat is het toch fijn dat zoveel gymnasiasten zich bereid tonen te helpen zieltjes te winnen om ons gymnasium sterk en gezond te houden!

Onze examenleerlingen Grieks lezen dit jaar teksten van Herodotus, de grote geschiedschrijver (5<sup>e</sup> eeuw v. Chr.). Ook de Klassieke Oudheid ontkomt niet aan de thema's die spelen in onze wereld: de geselecteerde teksten uit het werk van Herodotus behandelen de verschillen tussen mannen en vrouwen in allerlei oude culturen. Leerlingen lezen bijvoorbeeld Herodotus' verslag van de Egyptische gewoonten. Enkele daarvan zullen ons vreemd voorkomen. Zo zegt Herodotus dat de mannen daar zittend plassen (klopt) en de vrouwen staand (nee hoor). De vader der geschiedschrijving heeft zelf door Egypte gereisd, maar hier lijkt hij de zaken toch verkeerd begrepen te hebben. Of zouden de oude Egyptenaren die rare Griek gewoon iets op de mouw hebben gespeld?

Nog fantastischer is het verhaal over de Babyloonse bruidenveilingen: op een grote jaarlijkse veiling kunnen jongemannen mooie meisjes kopen; de opbrengst wordt gebruikt om de meisjes die niet zo in trek zijn, toch aan een man te helpen. De man die bereid is zo'n meisje mee naar huis te nemen, krijgt een geldbedrag uit de pot. Het laagste 'bod' geldt dan. Zulke teksten zijn een garantie voor leuke discussies in de klas.

In sommige verhalen zijn de traditionele man-vrouwrollen omgedraaid. De Lydische koning Candaules is zo verguld met zijn beeldschone vrouw dat hij zijn bodyguard dwingt stiekem toe te kijken als zij zich omkleedt. Natuurlijk krijgt zij daar lucht van en chanteert de bodyguard: óf je doodt Candaules voor zijn schandelijke gedrag, óf ik vertel hem dat je hebt zitten loeren (om zichzelf in te dekken zal Candaules je dan doden). De bodyguard, tegen zijn zin in deze situatie beland, kiest uiteindelijk voor het eerste. Zo blijkt de koningin gewiekster en meedogenlozer dan de sullige mannelijke hoofdrolspelers.

Zo blijft Herodotus verrassend actueel. We kunnen soms lachen om zijn bijzondere waarnemingen, maar hij blijkt een begaafd cultureel antropoloog. Zo leren we iets over vreemde volkeren én over onszelf. Wat vinden wij eigenlijk 'normaal' en waarom?

In deze Viva Vox een nieuwe rubriek: docent en gymnasium. Mevrouw Schuring trapt af. Verder zijn er verslagen van gevolgde lezingen en een recensie van het boek "Heroes". Weer veel leesplezier gewenst!

Niels Bakker



## ***Docent en het gymnasium***

Jullie zullen mij in sommige gevallen herkennen als mevrouw Schuring die het vak wiskunde geeft. Voor sommigen van jullie zal ik onbekend zijn. Ik ben namelijk vanaf de zomervakantie werkzaam op Lariks. Voordat ik besloot leraar te worden heb ik eerst 5 jaar op het Gymnasium gezeten.

Toen ik 11 jaar was vertrok ik samen met mijn ouders en broer voor een vakantie naar een badplaats dichtbij Ἐφεσος, Ephesosom in Turkije. Ook wel Efese genoemd.

Efese was in de oudheid een grote haven- en handelsstad aan de westkust van Anatolië. Een foto uit Efese kan je hiernaast vinden.

Wil je hier meer over weten? Kijk dan 's op deze website: <https://whc.unesco.org/en/list/1018>



Samen met een enthousiaste gids gingen we (in ruim 45 graden) langs de ruïnes. De gids vertelde verhalen in de brandende zon. Iedereen van de groep haakte langzaam af maar wat vond ik de geschiedenis en de daarbij horende verhalen interessant.

Datzelfde jaar mocht ik de keuze maken tussen het atheneum en het gymnasium. De keuze was niet lastig. Ik wilde meer weten over de geschiedenis van de oude Grieken en Romeinen.

En daarbij: ik wilde dokter worden. Dat is niet gelukt; open wonden, liters bloed en naalden bleken toch niet aan mij besteed maar de verwondering en de toegevoegde waarden van de kennis over de oudheid heb ik altijd als waardevol beschouwd.

Toen ik het 5<sup>e</sup> jaar van het gymnasium opnieuw moest doen heb ik ervoor gekozen om mijn havodiploma te halen en daarna te starten met de lerarenopleiding. Mijn "gymnasium" vrienden zie ik nog steeds. Samen hebben we het vaak over de tijd toen we met zijn allen in dezelfde klas zaten en natuurlijk over de Romereis. Want die gaat, ook voor jullie, onvergetelijk zijn.

Hiernaast nog een foto van mijn eigen Romereis. Goed kijken misschien herkennen jullie nog wel iemand 😊.



Jolien Schuring

## **Boekrecensie.**

Het boek 'Heroes' laat wederom uitstekend de verhalende kwaliteiten van Stephen Fry zien. In zijn eerste boek over de Griekse mythologie, genaamd 'Mythos', zette Fry, die bekend is geworden om zijn vele komische shows, de epische veldslagen tussen goden en titanen, de hubris van Phaëton, en vele andere epische en intieme verhalen uiteen met een regelmatig tentoongesteld gevoel voor humor, maar tegelijkertijd leverde hij ook een grondig analytisch perspectief en een vermogen om de narratieve overeenkomsten en verschillen tussen de verhalen in beeld te brengen. Dezelfde vertelwijze komt terug in 'Heroes', waarin hij een breed scala aan verschillende heldenverhalen uit de Griekse mythologie bespreekt.

Het boek is geordend per held, en voor elke held vertelt Fry de bekende (en soms minder bekende) mythen. De kracht van het boek ligt erin dat hij de verhalen uitstekend aan elkaar weet te verbinden. Tegelijkertijd zijn de individuele verhalen goed op zichzelf te lezen. Dit maakt het mogelijk zowel ervoor te kiezen om een individueel verhaal van een bepaalde held te lezen, als om de hele opkomst en ondergang (en uiteraard de tussenliggende heldendaden) van een bepaalde held als een integraal en samenhangend verhaal tot je te nemen.

Fry weet naast mythische verhaalelementen ook goed de emoties te verwoorden. De Engelse versie van 'Heroes' is prachtig geschreven, en het is om die reden zeker aan te raden om het boek in het Engels te lezen. Het verhaal van Orpheus en Eurydice is bijvoorbeeld gevuld met treffende beschrijvingen van de emoties die Orpheus ervaart: de pijn die Orpheus voelt bij de dood van Eurydice, de angstige momenten wanneer hij afdaalt naar de onderwereld, de glorende hoop als hij met Eurydice in zijn kielzog naar de wereld van de levenden terugkeert, en uiteindelijk het verscheurende gevoelens van verdriet, woede en schuld als hij te vroeg omkijkt naar Eurydice. Fry weet in elk verhaal een passende toon te vinden, waardoor 'Heroes' van begin tot eind een zeer vermakelijk boek is.

(Sjoerd Bruin, oud-leerling van onze school)



**Augustus en Mussolini, twee handen op één buik? Verslag van de NKV-lezing van Angelique Notermans, donderdagmiddag 17 november.**



Het is fijn dat we voor de Gymnasiumleerlingen ook wel eens iets kunnen organiseren in Assen zelf, en niet ver hoeven te reizen. De Pompeii-tentoonstelling is natuurlijk een buitenkansje, zo mooi dichtbij, daar hoort en ziet u meer van in ons volgende nummer. Maar we haken ook graag in op een lezing die qua inhoud aansluit bij de belangstelling van onze leerlingen, zoals de lezing die Angelique afgelopen jaar in het Drents Archief gaf: aan het eind van de middag, aansluitend op de schooltijden, ideaal! Ik toog met drie leerlingen en wel vijf collega's naar de lezing, in de regen natuurlijk, maar in het Drents archief was het lekker warm, en de stoelen zaten goed in de filmzaal. Ook van het Dr. Nassau College zag ik nog een leerling met ouder, dus de jeugd was vertegenwoordigd.

Het mooie was dat het thema in deze lezing de propaganda van een min of meer absolute machthebber was, iets waarmee wij ook worden geconfronteerd in de huidige conflictsituaties. Het was dus een mooie aanleiding om parallellen te trekken met het nieuws in de klas.

De lezing liet zien dat keizer Augustus veelvuldig propaganda gebruikte om zijn machtspositie te legitimeren: in beeldhouwkunst, monumenten zoals de Ara Pacis, maar ook via de poëzie, zoals het epos de Aeneïs, waarover in het Sibylle-verslag meer. Goed voorbeeld doet goed volgen, en dat dacht Mussolini dus ook: van hem zijn inderdaad in de beeldende kunst en de architectuur talloze sporen van propaganda terug te vinden. Angelique noemde het bekende voorbeeld van het Foro Italico, maar het interessantste waren de voorbeelden van een muurreliëf in de wijk EUR en de



kleinere sporen in de vorm van opschriften her en der in Rome.



Opvallend was het gedrag van een bejaarde bezoeker in de zaal. Er was werkelijk sprake van overlast door onderbrekingen en gemompel als hij het waagde om Angeliques commentaar in twijfel te trekken. Hij leek niet op Doutzen Kroes, maar verder..

Ik vond het een interessante lezing, goed te volgen voor de leerlingen. Mijn collega's vonden het ook interessant, dus het was goed dat we deze lezing uiteindelijk lieten doorgaan, hij was al twee keer uitgesteld door Corona!

Machteld Koning

***De Sibylle of Sibyllen, verslag van de NKV-lezing van dr. Frans Osseweijer, donderdagavond 15 december.***



Heeft de Sibylle van Cumae echt geleefd? De vrouw die de held Aeneas verder hielp bij zijn queeste om een nieuwe stad voor de Trojanen te stichten in Italië? Of zijn dit alleen maar fantasieën van de dichter Vergilius, die van keizer Augustus opdracht kreeg om een mooie voorgeschiedenis van zijn familie te verzinnen, liefst met goden als voorouders?

Zowel Griekse als Romeinse bronnen noemen een Sibylle als profetes, maar in de 5<sup>de</sup> eeuw v. Chr. is er maar sprake van één Sibylle, terwijl er in de 1<sup>ste</sup> v. Chr. al sprake is van 10! En de spellingswijze van haar naam is ook steeds verschillend, Sybille, Subile, Sibyl, maakt niet uit!

Haar wortels liggen in ieder geval in Klein-Azië, waarvandaan zij misschien naar Italië is geëmigreerd. Volgens sommige bronnen is zij jong, volgens andere stokoud, dus het zou ook kunnen zijn dat zij de hele Klassieke wereld is doorgereisd, en dat men daarom dacht dat er zoveel Sibyllen waren..

In ieder geval zijn alle aspecten van haar lange bestaan aan bod gekomen op deze avond,



ook haar manier van profeteren: volgens sommige bronnen had zij beschikking over hele oude boeken, waaruit zij voorspellingen haalde door het boek spontaan open te laten vallen en dan te kijken wat er op die pagina stond (stichomantie), maar in de Aeneïs van Vergilius raakt zij in vervoering, zoals de Pythia in Delphi, door de god Apollo bezeten: wat ze dan uitkraamt, mag Joost weten, het werd in die tijd erg serieus genomen!

Het was best ingewikkelde materie, waar zij leefde en wat haar werkwijze was, de grote verschillen in de bronnen.

Gelukkig had Frans een uitgebreide hand-out gegeven, zodat we het spoor niet bijster werden, en handige kaarten op het scherm.

Mooi waren de afbeeldingen die Frans erbij had gezocht. Veel mensen kennen de Sibyllen van Michelangelo, in de Sixtijnse

kapel, maar dat er in Zutphen in de Walburgiskerk ook Sibyllen zijn afgebeeld, was een verrassing. Ook had Frans voor de sfeer wat toepasselijke muziek bij de presentatie gevoegd, waar eerst een beetje geduld voor nodig was, want de techniek in het Odd Fellows House liet hier en daar wat te wensen over, maar uiteindelijk was het een interessante en onderhoudende avond, waar gelukkig ook veel mensen op af waren gekomen.

Machteld Koning





## Excursie naar Leeuwarden: Fries Museum en Tresoar.

Na een valse start voor de kerstvakantie door een – naar later bleek eerste - staking van Arriva en een aantal andere streekvervoerders, verplaatsten wij de excursie naar Tresoar in Leeuwarden naar 19 januari. Tresoar is een schatkamer vol archieven en historisch materiaal. Niet toevallig herken je in het woord 'tresoar' het woord 'treasure'. Je kunt er terecht voor onderzoek, maar wij gingen ernaar toe om een rondleiding te krijgen en een workshop te volgen over de Richthofen collectie en andere middeleeuwse handschriften. ([Richthofenkolleksje - Tresoar](#)).



Leerlingen en wij (Machteld en ik) hadden er erg veel zin in. In de week voorafgaand volgden wij het nieuws en jawel: een nieuwe staking bij Arriva en consorten. Gelukkig konden we een bus regelen, dus dat was een mooie buitenkans.



Tegen half twaalf vertrokken we richting Oldehoofsterkerkhof, een groot plein bij de Oldehove – de vroegere locatie van de Middeleeuwse Sint Vituskerk, nu alleen nog herkenbaar aan de plattegrond op het plein - waaraan ook Tresoar gehuisvest is. We werden hartelijk ontvangen en vertrokken naar de kluis van het archief, waar we door de educatiemedewerker werden rondgeleid en ingewijd in de geschiedenis van de Richthofen collectie, het Friese recht en middeleeuwse handschriften.



De centrale vragen hierbij waren: waarom werd Fryslân niet vanuit een centraal punt bestuurd? Wat hield het Oudfrieese recht precies in? En zijn er overeenkomsten en verschillen met het hedendaagse recht? Aan de hand van concrete cases werd dit uitgelegd om het zo tastbaar mogelijk te maken. Tot slot keken we naar de cultuuroverdracht, van een mondelinge naar een schriftelijke cultuur en in het verlengde daarvan, van handgeschreven boeken naar gedrukte tekst in boeken. Ook stonden we stil bij de overgang van perkament naar papier. Leerlingen hadden zich via korte inleidende filmpjes al eerder kunnen voorbereiden.



Na deze inleiding was het tijd voor de workshop. Leerlingen kregen een echt (en levensgroot) vel perkament in handen en mochten met een echte ganzenveer oefenen met kalligrafie. We ontdekten een aantal echte talenten!



We vervolgden onze weg in het historisch hart van Leeuwarden naar het centraal gelegen Fries Museum. Daar bezochten we de tentoonstelling *Vrijheid, Vetes, Vagevuur*. We verkenden met een rondleider de samenleving van het Noorden in de volle en late middeleeuwen. Het Friesland van toen (Tota Frisia) strekte zich uit van de huidige provincie Friesland tot aan de Wezer in Noord-Duitsland. In tegenstelling tot volken elders in Europa bestuurden de Friezen zichzelf, kozen ze hun eigen rechters, hadden ze al een eigen taal en een eigen kenmerkende kledingstijl. Aan de hand van de rijke archeologische collectie middeleeuwse voorwerpen van het Fries Museum, aangevuld met (inter)nationale bruiklenen, bekeken we de eigenzinnige, verdwenen wereld van Friesland tussen 1067-1567.



Leerlingen kregen daarna nog even tijd voor eigen activiteiten en keurig op tijd was iedereen weer bij de Oldehove, waar de bus op ons wachtte. Een erg geslaagde excursie en zeker voor herhaling vatbaar.

**Beitsche Bekius**

## Kalender

|                     |                                                                                                                      |                 |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| Tot 29 januari      | <a href="https://www.once-upon-a-time.amsterdam">Tentoonstelling - Once Upon A Time (once-upon-a-time.amsterdam)</a> |                 |
| 31 januari          | Vergadering gymnasiumteam                                                                                            |                 |
| 15-17 februari      | Excursie gymnasium bovenbouw                                                                                         | Tweede voorkeur |
| Tot 26 maart        | <a href="https://www.sterveninschoonheid.nl">Sterven in schoonheid   Drents Museum</a>                               |                 |
| Tot en met 7 mei    | <a href="https://www.friesmuseum.nl">Vrijheid, Vetes, Vagevuur: de middeleeuwen in het Noorden (friesmuseum.nl)</a>  |                 |
| Tot en met 12 maart | <a href="https://www.rijksmuseum.nl">Byblos   Rijksmuseum van Oudheden (rmo.nl)</a>                                  |                 |
|                     |                                                                                                                      |                 |

